

Teksten over de felle schoolstrijd in Westbroek, 1938-1939

In het Utrechtsch Nieuwsblad van 13 mei 1938 viel te lezen:

Rumoer om Openbare School in 't dorpje Westbroek.

'Hoofdonderwijzer zou zoontje van den veldwachter mishandeld hebben. Vragen aan B. en W. van RK raadslid . Scherpe woorden in raadszitting gevallen (Van onzen specialen verslaggever).

Westbroek en Achttienhoven, de kleine dorpjes tusschen Hilversum en Utrecht, die administratief een geheel vormen, zijn dezer dagen wel zeer in beroering gebracht. Nauwelijks was na de arrestatie van het R.K. raadslid, den heer O. G. van der Hoven, die verdacht wordt van brandstichting in zijn woning - zooals wij reeds meldden gepleegd in den nacht der verduisteringsproeven -- de rust onder de bevolking weer eenigszins teruggekeerd, of een nog geruchtmakender zaak vraagt aller aandacht. Eenige dagen geleden verscheen in enkele bladen het bericht, dat tegen het Hoofd van de openbare lagere school te Westbroek proces-verbaal was opgemaakt wegens mishandeling van het zoontje van den veldwachter. Aan het bericht, dat in zeer positieve bewoordingen gesteld was, werd toegevoegd, dat na het bekend worden van het proces-verbaal nog verschillende andere aangiften door ouders van mishandelde kinderen waren gevolgd. Dit bericht ging als een loopend vuurtje door het dorp en de tongen kwamen nog meer in beroering, toen bekend werd dat de heer J. Th. de Wit, R.K. raadslid van Achttienhoven, de volgende schriftelijke vragen aan B. en W. had gesteld.

- 1. Kunnen B. en W. mededeelen, of de geruchten en persberichten omtrent kindermishandeling op de openbare school door het Hoofd dier school, juist zijn?*
- 2. Indien vorenstaande vraag bevestigend moet worden beantwoord, hebben B. en W. dan bereids maatregelen genomen om herhaling te voorkomen en zoo ja, waaruit bestaan deze?*
- 3. Kunnen B. en W. overigens mededeelen, of deze mishandelingen eventueel het gevolg zijn van psychische omstandigheden in verband met de plannen tot opheffing der openbare school?*

Op het oog leek de in het bericht en de daarop gestelde vragen genoemde zaak een gewoon geval van kindermishandeling. Het scheen ons echter toe, dat achter het simpele bericht een diepere beteekenis van deze zaak schuilt en in deze meening zijn wij gesterkt door een ter plaatse ingesteld onderzoek, waarvan wij hier de resultaten zoo objectief mogelijk weergeven.

Allereerst wendden wij ons tot den heer H. Sukkel, den veldwachter, wiens elfjarig zoontje Gertje, dat in de vijfde klas zit, mishandeld zou zijn. Deze vertelde ons het volgende. "Op 26 April j.l. bemerkte de heer D. Stoutjesdijk, het Hoofd der school, dat Gert een klad op zijn schrift had. Hij gaf den jongen een standje en schudde hem heen en weer. Hierop gaf hij hem eenige stompen en beval hem, in den hoek te gaan staan. Gert wilde dit niet en is toen de klas uitgelopen. De hoofdonderwijzer ging hem achterna en kreeg

hem bij de voordeur te pakken. Hij stompte en trapte den jongen en sleurde hem mee terug naar het lokaal. Na schooltijd heeft hij hem daarop laten schoolblijven."

Om elf uur kwam Mientje, het twaalfjarig dochtertje, dat in de derde klasse zit, opgewonden thuis. Zij vertelde dat de meester Gert had mishandeld en dat deze niet naar huis mocht. De moeder is hierop naar de school gegaan, doch ook haar heeft de heer St(outjesdijk) gestompt en getrapt, waarna hij haar de school uitwerkte. De heer Sukkel is toen zelf gegaan en nadat de hoofdonderwijzer eerst had getracht hem tegen te houden, is het hem tenslotte gelukt, den jongen mee te krijgen. Hij is hierna met zijn zoon naar den dokter gegaan en deze constateerde eenige blauwe plekken, waarna de heer Sukkel proces-verbaal tegen den hoofdonderwijzer heeft opgemaakt en een klacht wegens mishandeling heeft ingediend. Een andere lezing

De heer Stoutjesdijk gaf ons echter een geheel andere lezing van het geval. Om tien uur bemerkte hij de vlek op Gerts schrift. Hij gaf hem een standje en de jongen antwoordde hierop, dat die vlek er al eenige dagen op was. Volgens de heer Stoutjesdijk was dit niet mogelijk omdat het de eerste dag na de vacantie was en de leerlingen in het netschrift werkten. Bovendien was het duidelijk zichtbaar, dat de vlek versch was. Toen Gert het tegendeel bleef volhouden heeft zijn onderwijzer hem wegens liegen naar den hoek verwezen, en hem voor dat liegen een standje gegeven. Van stompen of slaan was geen sprake. Gert zei hierop: "Dan ga ik naar huis" en verliet het lokaal. De heer St. heeft hem bij de voordeur tegengehouden, waarop de jongen naar het lokaal terugliep. Hierbij is hij in de gang gevallen, waardoor de blauwe plekken verklaard worden. De onderwijzer heeft Gert een poosje bij de kast laten staan, en hem niet laten spelen en hem van 11 tot 12 uur weer aan de les laten deelnemen. Daarna heeft hij hem laten schoolblijven. Even later kwam de veldwachtersvrouw met opgestreken zeil de school binnen en eischte in zeer krasse bewoordingen haar jongen op.

"Ik ben op haar eisch niet ingegaan", aldus de heer St., "omdat haar optreden zeer onbehoorlijk was. Had zij gewoon gevraagd, of Gert mee mocht, dan had ik aan haar verzoek zeker voldaan. Gestompt heb ik haar niet en ook niet, haar man, die even later zeer opgewonden de school binnen stooft."

Met geweld heeft de heer Sukkel zijn zoon toen meegenomen, waarna de heer St. samen met een der onderwijzers naar den burgemeester is gegaan om een klacht tegen den veldwachter in te dienen. Hierbij is de voorwaarde gesteld, dat de veldwachter, alvorens zijn kinderen weer op school zouden worden toegelaten, zijn excuses moest aanbieden. Met deze voorwaarde ging de burgemeester accoord.

De heer J. Hofstee, een der onderwijzers, bevestigde de verklaring van den heer St. wat betreft het optreden van den veldwachter.

"Hij was zeer opgewonden, de burgemeester zeide zelfs: „met Sukkel was niet te praten" toen hij de school binnentrad en hij gedroeg zich verre van behoorlijk. Niet de heer St., doch hij is handtastelijk geworden. Hij riep "Ga je weg, of ik trap je weg" en gaf zelfs den heer St. zoo'n duw, dat deze van den eenen naar den anderen kant van de gang vloog. Daarna heeft hij den hoofdonderwijzer opzij geduwd en Gert uit het lokaal gehaald. Van dit alles was ik getuige. Dadelijk hierna ben ik met den heer St. naar den burgemeester gegaan".

Verder vertelde de heer Hofstee ons, dat Mientje die bij hem in de klas zit, niets heeft kunnen merken van hetgeen er met Gert gebeurde. "Ik heb zelf ook niets gemerkt of gezien. Alleen hoorde ik even een jongen gillen, maar kinderen schreeuwen nu eenmaal vaak zoodra er iets met ze gebeurd en ik heb er dan ook verder geen aandacht aan geschonken. Wie er geschreeuwd had, hoorde ik pas later."

"Mientje", aldus den heer Hofstee, "zit midden in de klas en kan door de tusschendeur niets gezien hebben, evenmin als de andere kinderen."

"Wat is volgens U de oorzaak van de handelwijze van de ouders en hun kinderen?"
"In het gezin Sukkel word op zeer minachtende wijze over den heer St. gesproken. Ik ben daar zelf wel bij geweest. Vooral de moeder koestert een sterke haat jegens den heer St. Zij meent, dat haar kinderen op de een of andere wijze bij de andere leerlingen ten achter worden gesteld, hetgeen niet juist is. Integendeel, maar wel zijn de kinderen van Sukkel wat achterlijk in het leeren. Gert is bijvoorbeeld al drie maal blijven zitten. De moeder heeft zelfs tegen Gert gezegd: "Als ze je wat doen, ga je de school uit".

Overigens kan ik U nog vertellen, dat de Inspecteur van het L(ager). Onderwijs, die hier de vorige week is geweest, van oordeel was, dat het optreden van de veldwachtersvrouw zeer onbehoorlijk is. "Dat Gert, die overigens altijd een wat lastige jongen is geweest', zoo gedaan heeft, kan ik begrijpen. Als je met zoo'n boodschap naar school wordt gestuurd moet dat wel. Tot mishandelen van een leerling achtte de heer Hofstee - evenals de onderwijzeres - de heer St. niet in staat. "Hij heeft daarvoor een veel te goed karakter."

Niet gezien in het dorp

Wij vernamen nog, dat de heer St. in het dorp niet erg gezien is. Hij maakt een nerveusen indruk en heeft vier jaar geleden een half jaar ziekteverlof gehad, omdat hij overspannen was. Met het oog op de gezondheid van hem en zijn vrouw, die met een ziekte sukkelte, heeft hij daarna verlof gekregen in de Hollandsche Rading te gaan wonen. Dit en het feit, dat hij - in tegenstelling met den vorigen hoofdonderwijzer - niet zoo goed met de boerenbevolking om kan gaan, heeft tot gevolg gehad, dat sommigen een "hekel" zooals onze zegsman het uitdrukte, aan hem kregen. Bovendien ondervindt de heer St. veel tegenwerking van den gemeentesecretaris, den ontvanger en eenige notabelen. Ook wordt den burgemeester verweten, dat hij in deze steeds te slap is opgetreden. Reden voor deze afwijzende houding der bevolking heeft de heer St. - die, hoewel hij een gesloten karakter heeft, niet onvriendelijk is - volgens onzen zegsman nooit gegeven. De tegenwerking, die de heer St. van invloedrijke personen ondervindt, draagt er natuurlijk niet toe bij, de houding van de inwoners tegenover den hoofdonderwijzer ten goede te veranderen.

Intusschen is wel gebleken, dat onze zegslieden niet de eenige personen zijn, die het optreden van den gemeentesecretaris en den burgemeester streng afkeuren. In de gistermorgen gehouden raadsvergadering van Westbroek is het bij de rondvraag heftig toegegaan. Nadat de heer A. E.

Verdonk de houding van het secretarie-personeel in het algemeen en van den secretaris in het bijzonder ten sterkste had gelaakt, verweet hij den burgemeester een groote mate van laksheid. In een bepaalde zaak vond hij het optreden van het secretariepersoneel zelfs "meer dan ploertig!" Ook de heer R. van Barneveld keurde de houding van den burgemeester af.

Ook de kwestie van de mishandeling op de openbare school werd ter sprake gebracht. De heer Achterberg stelde eenige vragen over het loopende onderzoek, waarna de burgemeester antwoordde, hierover niets te kunnen mededeelen. De heer Achterberg drong aan op een zeer nauwkeurig onderzoek en vroeg publicatie van de resultaten, zoodra deze bekend zijn.

Hierop werd deze rumoerige vergadering, die van negen tot een uur duurde, gesloten. Intusschen is er - zooals ook uit de gestelde vragen blijkt - nog een andere kwestie in het ge ding gebracht, namelijk de plannen tot opheffing der openbare school. Zooals in vele dorpen bestaat er in Westbroek een scherpe tegenstelling tusschen het en het Hervormde deel van de bevolking. Deze twee groepen geven elkaar niets toe en waar [de streng Christelijke] nu in Westbroek een Gereformeerde willen de Hervormden ook een eigen school, waartoe een vereeniging is opgericht. Drie scholen is echter te veel voor dit dorpje en daar alleen kinderen uit Westbroek en Achttienhoven de scholen bezoeken, is alleen een Hervormde school mogelijk, wanneer de openbare school verdwijnt. In dit verband is het, dat door sommigen wordt beweerd, dat van verschillende zijden getracht wordt, de openbare school - mlddels het Hoofd - in opspraak te brengen en zoo de stemming ten gunste van de nieuwe school te beïnvloeden. Hieraan zou de heer St. dus het slachtoffer worden, doch hiertegen spreekt het feit, dat de menschen die den heer St. het meest tegenwerken, geen enkel belang bij de oprichting van een Hervormde school hebben. Dat de leerkrachten van de openbare school in een soort paniekstemming zouden zijn geraakt (de "psychische omstandigheden", genoemd in de vragen) wordt door dezen ontkend. Ook deze kwestie is in de bovengenoemde raadsvergadering uitvoerig behandeld en de raad heeft zich hierbij met vier tegen drie stemmen uitgesproken voor de openbare school, daarbij de aanvraag tot steun van de gemeente voor den bouw van een Hervormde school van de hand wijzend, ook al om de tegenstelling tusschen de bevolkingsgroepen niet nog meer te verscherpen. Met dat al mag men deze geheele zaak beschouwen als nog lang niet te zijn afgedaan en met spanning wacht dan ook de bevolking het verdere verloop (met eventueel een rechtsgeding tusschen de heeren Stoutjesdijk en Sukkel) van deze onverkwikkelijke geschiedenis af.'

Het Utrechts Volksblad, Sociaal Democratisch dagblad, berichtte een dag later, op 14 mei 1938

'Bewogen raadsvergadering

De raad heeft een nogal bewogen vergadering gehouden. Een uitvoerige discussie ontspon zich o.a. over een aanvraag van de Hervormde Christelijke Schoolvereniging met de Bijbel om het geheel of gedeeltelijk beschikbaar stellen en inrichten van de bestaande openbare lagere school als christelijke school. Gevraagd werd een school voor ten hoogste acht en tachtig leerlingen met drie onder- wijskrachten. Er zijn reeds toezeggingen gedaan voor 76 kinderen. De heer Verdonk

(Gemeentebelang) verweet den gemeentesecretaris, dat deze zitting nam in de oudercommissie der openbare school en tevens de lijst tekende voor de Hervormde school. De secretaris vroeg of deze vergadering speciaal tegen hem gericht was. Op het verzoek werd tenslotte met 4 tegen 3 stemmen afwijzend beschikt. Bij de rondvraag werd geklaagd over afwezigheid van den secretaris als de secretarie geopend is. Vooral de heer Verdonk wond zich zeer op over de toestanden der secretarie en uitte allerlei klachten over behandeling van steuntrekkers door den secretaris. De secretaris antwoordde hierop, dat hij zich in de raadsvergadering niet verweren kon, doch gaarne had, dat de heer Verdonk zijn beschuldigingen buiten de raadzaal uitte. Wij komen op de vergadering nog uitvoeriger terug.'

Het Utrechts Volksblad. Sociaal Democratisch dagblad deed op 28 maart 1938 verslag van de raadsvergadering waarin de openbare school definitief zijn onderkomen verloor ten gunste van „De Hervormde Christelijke School"

Gebouw overgedragen aan de Hervormde[n]

'B. en W. stelden voor de gehele openbare school aan de vereniging "De Hervormde Christelijke School" in eigendom over te dragen, daar er binnen-kort toch vier lokalen nodig zullen zijn. Daar er eerst besloten was drie lokalen af te staan, vroeg G. Achterberg (s.d. [sociaal-democraten] wat er met de kinderen moet gebeuren, die de openbare school willen blijven bezoeken. De voorzitter: Dan zullen wij wel weer zien. Verdonk (s.d.) zei niet te weten of "Volksonderwijs" hiermee genoeg zou nemen. De voorzitter: "Daaraan kan 'Volksonderwijs' niets doen, daar Gedeputeerde Staten tot opheffing van de openbare school hebben besloten." Op een vraag van Achterberg antwoordde de burgemeester

" dat de rijwielvergoeding voor het bezoeken van een school in een andere gemeente in de regel elf gulden is. Verdonk en Achterberg (s.d.) stemden tegen het voorstel, omdat zij overleg wilden plegen met "Volksonderwijs".'

Meer verzet

Het Utrechts Volksblad. Sociaal Democratisch dagblad berichtte op 11 augustus 1939 over verzet tegen het sluiten van de openbare school in en buiten de Westbroekse raad. De gemeente moest zelfs de school en de kasten daarin laten openbreken, zo fel verzette de hoofdonderwijzer zich. Men leest in een verslag over de raadsvergadering van die maand

'[Op de agenda stond] het aangaan van een geldlening ter voorziening in de behoefte aan kasgeld, nodig voor de medewerking aan de stichting van een Hervormd Christelijke school [...] De voorzitter noemde de verschillende werkzaamheden op, die aan de school zouden moeten gebeuren en kwam tot de slotsom, dat dit een bedrag zou vormen van f 5500, waartegen de

raad zich hardnekkig verzette. Dit werd dan ook verworpen met 4 - 3 stemmen. Daar van verschillende zijden protest is aangetekend tegen het opheffen van de openbare school, kon het ontslag aan het personeel tegen 1 September 1939 geen doorgang vinden. Bij de rondvraag vroeg Verdonk, of het waar was, dat B. en W. met behulp van een smid de schooldeur en de kasten in de school hadden opengebroken, waarop de voorzitter bevestigend antwoordde. De reden was. dat het schoolhoofd geweigerd had de sleutels aan B. en W. af te staan.'

Toch werd met de verbouwing begonnen maar ook de uitvoering daarvan leverde problemen op. We lezen in het Vaderland van 7 september 1939:

'De bijzondere school was op 1 September niet gereed De kinderen blijven daardoor van onderwijs verstoken Sinds lange tijd is in Westbroek een schoolstrijd gaande, die ten slotte geleid heeft tot opheffing van de openbare school. Er is toen een vereniging gevormd om te komen tot oprichting van een bijzondere school. Daar deze scholen gecombineerd zijn met Achttienhoven, heeft dit nogal voeten in de aarde. Nu zou per 1 September j.l. de openbare school omgezet worden in een bijzondere school met de Bijbel. Daar de school gerestaureerd moest worden, wilde het gemeentebestuur deze werkzaamheden in de vakantie laten gebeuren. Er blijkt nu in de vakantie niet aan gewerkt te zijn, waardoor zich het verschijnsel voordoet dat de ouders, die hun kinderen verleden week naar de nieuwe school wilden sturen, die school niet klaar vonden. De kinderen zijn nu van onderwijs verstoken. De openbare school is gewoon doorgedaan, met dien verstande, dat daar nu maar een twintigtal kinderen onderwijs geniet en een tachtig à negentig hun vakantie hebben verlengd. De betrokken ouders zullen daardoor waarschijnlijk onaangename gevolgen in verband met de leerplicht ondervinden. Intussen is het kind van deze strijd de dupe. Het is te hopen, dat de Inspectie spoedig in zal grijpen.'